

Integrering av funksjons- hinderperspektivet i Nordisk ministerråds politikkområder

Statusrapport
november 2022

Nordens
velferdssenter

Integrering av funksjonshinderperspektivet i Nordisk ministerråds
politikkområder

Statusrapport 4
november 2022

Utgitt av
Nordens välfärdscenter
© november 2022

Prosjektleder: Gunnar Michelsen

Forfatter: Gunnar Michelsen

Ansvarlig utgiver: Eva Franzén, Nordens välfärdscenter

Redaktør: Marie Sjölin

Nordens välfärdscenter
Box 1073, SE-101 39 Stockholm
Besøksadresse: Svensksundsvägen 11A
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter
c/o Folkhälsan
Topeliusgatan 20
FI-00250 Helsingfors
Tel: +358 20 741 08 80
info@nordicwelfare.org

www.nordicwelfare.org/publikationer

Innhold

Innledning	4
Integrering av funksjonshinderperspektivet i Nordisk ministerrådets virksomhet.....	6
Definisjon av «funksjonshinderperspektivet»	6
Organisering av arbeidet	6
Oppfølging – metodikk og prosess	7
Oppfølgingspunkter	8
Fag- og kompetanseutvikling	10
Evalueringsav funksjonshindersamarbeidet.....	10
Utviklingen av nytt mandat	11
Utarbeidelse av nytt program.....	13
Hvordan mennesker mer nedsatt funksjonsevne blir diskriminert i Norden.....	14
Oppsummering av status	15
Neste steg	17
Status på politikkområdene	18
Nordisk samarbeid på tverrsektorielle områder.	18
Grensehinderrådet	18
Barn og unge	19
Internasjonalt	20
Arktis	20
Sosial- og helsepolitikk.....	20
Kultur	22
Likestilling	24
Arbeidsliv	24
Utdanning og forskning.....	26
Løvsamarbeid.....	27
Næringspolitikk.....	28
Regionalpolitikk	28
Digitalisering	29
Integrasjon	31
Kommunikasjon	32
Det interne nettverket.....	35

Innledning

Norden skal være verdens mest integrerte og bærekraftige region innen 2030. Det er et av målene for det nordiske samarbeidet i henhold til [Visjon 2030](#). En region der alle er integrert på alle samfunnsområder er en forutsetning for alles mulighet til å bidra til et sosialt bærekraftig samfunn.

Universelle løsninger fremmer inkludering og dermed sosialt bærekraftig sosial utvikling. For å lykkes med utviklingen av et sosialt bærekraftig samfunn i Norden må samarbeidet være tilgjengelig og inkluderende. Interesseorganisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne er en selvfølgelig aktør i utvikling av politikken, og en forutsetning for at politikken på alle samfunnsområder blir relevant uavhengig av funksjonsnivå.

Visjon 2030 bygger på bærekraftmålene i FNs Agenda 2030. Bærekraftmålene er universelle og omfatter alle mennesker. Agenda 2030 har et integrert funksjonshindersperspektiv. Funksjonshinder og personer med nedsatt funksjonsevne nevnes elleve ganger i bærekraftmålene, blant annet i delmålene 8.5, 10.2 og 16.7:

- Delmål 8.5 «Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, inkludert ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid»
- Delmål 10.2 «Innen 2030 sikre myndiggjøring og fremme sosial, økonomisk og politisk inkludering av alle, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status»
- Delmål 16.7 «Sikre lydhøre, inkluderende, deltakelsesbaserte og representative beslutningsprosesser på alle nivåer»

Nordisk ministerråds Visjon 2023 speiler [FNs Agenda 2030](#), og behandler funksjonshindersperspektivet tverrsektorielt og med den forutsetningen at alle skal delta i politikkutvikling uavhengig av funksjonsnivå.

Nordisk ministerråds interne politikk for tverrsektoriell integrering av bærekraftig utvikling, likestilling og barne- og ungdomsperspektivet tydeliggjør sektorenes ansvar for tverrsektorielle perspektiver og underbygger gjennomføring av visjonen.

Generalsekretæren i Nordisk Råd, Paula Lehtomäki, understreker nødvendigheten av å integrere tverrgående perspektiver, eller mainstream disse perspektivene i alle politikkområder for å realisere visjoner og mål.

<https://www.norden.org/no/videos/>
<https://www.norden.org/no/media/41839>

Generalsekretæren anbefaler [Nordisk ministerråds policydokument for integrering av tverrgående perspektiver](#). Policydokumentet presenterer prinsipper for arbeid med integrering av perspektiver.

For å oppnå målene i Visjon 2030, er en Handlingsplan for samarbeide på funksjonshindersområdet 2018–2022 utviklet og vedtatt. Planen gjelder for alle politikkksektorene. Integrering av funksjonshindersperspektivet i nordisk politikk bidrar til en økonomisk og sosial bærekraftig samfunnsutvikling. En politikk som fremmer likeverdig delaktighet i arbeidslivet, tar hensyn til universell utforming og er bevist på behovet til personer med nedsatt funksjonsevne. Samme bevissthet og praktiske tilgjengelighet tas i tilgangen til ministerrådets rapporter og digital informasjon, og i organisering av arbeidet med politikkkutforming.

Nordisk ministerrådet arbeider systematisk for å styrke funksjonshinderperspektivet på alle politikkområder, og i egen virksomhet. Målet er å være en levende praksis på hvordan funksjonshinderperspektivet innlemmes både i organisasjonen og i politikkkutforming.

Integrering av funksjonshindersperspektivet er en aktivitet under Bærekraftig utvikling, Pkt. 2.1, i ministerrådets [Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder för perioden 2018–22](#). Aktiviteten skal pågå i hele handlingsplanenes tidsperiode, og en statusrapport skal leveres årlig.

Dette er den fjerde statusrapporten på hvordan funksjonshindersperspektivet integreres i nordisk politikk og virksomhet. Rapporten er delt inn i tre deler:

- hva som er gjort for å integrere perspektivet
- en statusbeskrivelse på oppfølgingspunktene
- status på de ulike politikkområdene.

Integrering av funksjonshinderperspektivet i Nordisk ministerrådets virksomhet

Det nordiske regjeringssamarbeidet er organisert i politikkområder og virksomhetsområder. Samarbeidet på politikkområdene er komplekst og understøttes av sekretariatet, underliggende institusjoner og samarbeidsorganer. Flere tverrsektorielle perspektiver integreres i politikkområder, virksomhetsområder og i administrasjonen. Målet er at alle relevante politikkområder skal integrere funksjonshinderperspektivet.

Definisjon av «funksjonshinderperspektivet»

I en nordisk språklig og politisk kontekst forstås integrering av «funksjonshinderperspektivet» som å tematisere og aktualisere situasjoner og behov som personer med nedsatt funksjonsevne opplever på alle politikkområder. Personer med nedsatt funksjonsevne deltar i politikkutforming og er påvirket av politikk på alle områder. Ideen er at alle politikkområder skal ha et funksjonshinderperspektiv og være et tverrgående perspektiv. På engelsk vil det tilsvarende begrepet være «disability mainstreaming» eller «disability inclusive». I forståelsen av og i arbeidet med å implementere «funksjonshinderperspektivet» inngår å øke bevissthet på, ta initiativer til og gjøre beslutninger som bidrar til å redusere funksjonshemmende barrierer og tiltak for å fremme universell utforming.

Arbeidet med å implementere funksjonshinderperspektivet i Nordisk ministerråds sekretariat omfatter både å gjøre egen virksomhet tilgjengelig og fremme perspektivet i all politikk.

Organisering av arbeidet

Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk (MR-S) er ansvarlig for implementering av funksjonshinderperspektivet. Arbeidet koordineres

av embetsmannskomiteen for sosial- og helsepolitikk (EK-S). I 2018 besluttet ledelsen for Nordisk ministerråds sekretariat å styrke arbeidet med å integrere funksjonshinderperspektivet. Arbeidet skulle formaliseres og systematiseres i en intern prosess.

I 2019 ble det etablert et internt nettverk for integreringsarbeidet i administrasjonen for Nordisk ministerråd. Nettverket består av fagpersoner fra sekretariatene for politikkområdene og fra kommunikasjonsavdelingen. Nettverket koordineres av Avdeling for kunnskap og velferd. Avdelingen samarbeider om informasjonsarbeid og oppfølging av integreringsarbeidet med sekretariatet for [Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder](#) (Funksjonshinderrådet). Funksjonshinderrådet er ministerrådets rådgivende organ. Sekretariatet for Funksjonshinderrådet er organisatorisk plassert på [Nordens välfärdscenter](#), som er en institusjon under Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk (MR-S). [Mer information på Nordens välfärdscenters hjemmeside](#).

Et internt nettverk for integreringsarbeidet arbeider i henhold til Mandat för nätverket för integrering av funktionshindersperspektivet i Nordiska ministerrådets ulike politiksektorer. Medlemmene av nettverket er aktive i integrering av funksjonshinderperspektivet i sine avdelinger.

Oppfølging – metodikk og prosess

Funksjonshinderrådet har mandat fra Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk til å følge opp integrering av funksjonshinderperspektivet i ministerrådets arbeid. Årlig skal sekretariatet for Funksjonshinderrådet følge opp integreringsarbeidet i dialog med medlemmene av det interne nettverket i Nordisk ministerråds sekretariat, og utarbeide en rapport. Den årlige rapporten på dette området inngår i Nordens välfärdscenters årlige redegjørelse om funksjonshindersamarbeidet for Embetsmannskomiteen for sosial- og helsepolitikk. Redegjørelsen om funksjonshindersamarbeidet og integrering av funksjonshinderperspektivet legges fram av Nordisk ministerråd for Nordisk råd annet hvert år.

Følgende sektorer, virksomhets- og politikkområder innen Nordisk ministerråds samarbeid følges opp:

- Nordisk samarbeid på tversektorielle områder
 - Grensehinderrådet
 - Barn og unges rettigheter
 - Internasjonalt samarbeid
- Sosial- og helsepolitikk

- Arbeidslivspolitik
- Utdanning- og forskningspolitikk
- Likestillingspolitikk
- Kulturpolitikk
- Digitalisering
- Regionalpolitikk
- Næringspolitikk
- Lovsamarbeid
- Finanspolitikk
- Integrasjon
- Kommunikasjon

Oppfølgingspunkter

For å beskrive utviklingen av arbeidet med å integrere funksjonshinderperspektivet i Nordisk ministerråds arbeid, gjennomføres det årlig en spørreundersøkelse. Medlemmene av det interne nettverket blir bedt om å besvare følgende punkter:

- Nevnes menneskelige rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne i sektorens styringsdokumenter? Hvis ja, beskriv hvordan.
- Nevnes mennesker med nedsatt funksjonsevne og/eller tilgjengelighet og/eller universell utforming i sektorens styringsdokumenter (f.eks. samarbeidsprogrammer)? Hvis ja, beskriv hvordan.
- Bidrar sektoren økonomisk eller på annen måte til prosjekter eller andre aktiviteter som tar sikte på å rette oppmerksomheten mot situasjonen eller forbedre tilgjengeligheten og/eller levekårene for personer med nedsatt funksjonsevne? Hvis ja, beskriv hvordan.
- Hvordan tas det hensyn til funksjonshinderperspektivet i sektorens arbeid med satsing på den nye visjonen om det nordiske samarbeidet?
- Hva kan være neste skritt for å integrere funksjonshinderperspektivet i ditt område/sector?
- Hva slags støtte (ressurser, verktøy) er nødvendig for å ta neste skritt?

Denne metoden for oppfølging bygger på utviklings- og programteori der integrering av funksjonshinderperspektivet fremmes gjennom systematisk oppfølging i kombinasjon med kompetanseutvikling.

Metoden er tilpasset organisasjoner i det Nordiske samarbeidet og bygger på erfaringer fra tidligere prosjekter i Nordisk ministerråd, 2015–2017. Metoden tar utgangspunkt i en beskrivelse av situasjonen

ved oppstart og utviklingen beskrives på grunnlag av politikksektorenes årlige rapportering.

I 2018 ble den første oppfølgingen gjennomført. I rapporten [Ett nordiskt samarbete för alla – integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet 2019](#), beskrives metode og resultat. Oppfølgingen i 2020 og i 2021 redegjorde for utviklingen, og denne, statusrapport 4, 2022, blir den siste rapporten i denne mandatperioden.

Läs publikationen
här

[Ett nordiskt samarbete
för alla –
Funktionshinders-
integrering i Nordiska
ministerrådets
verksamhet 2021](#)

Rapporten är
publicerad på svenska.

Fag- og kompetanseutvikling

I tråd med modellen for introduksjon av et perspektiv i virksomheten og på politikkområder gjøres det kompetansehevende tiltak på temaet for den aktuelle målgruppen. Målgruppen involveres også i utviklings- og evalueringsarbeidet på funksjonshinderområdet.

Målgruppen for kompetanseheving og faglig utviklingsarbeid for introduksjon av funksjonshinderperspektivet er medlemmer av det interne nettverket i Nordisk ministerråd.

- Siden forrige statusrapport; [Ett nordiskt samarbete för alla – Funktionshindereintegrering i Nordiska ministerrådets verksamhet 2021](#), har medlemmer av det interne nettverket vært involvert i utviklingen av en nytt mandat for det interne nettverket
- I utviklingen av program for nordisk samarbeid på funksjonshinderområdet 2023–2027.
- kompetanseheving i form av webinar om diskriminering av personer med nedsatt funksjonsevne og seminar om menneskerettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne.

Evaluering av funksjonshindersamarbeidet

En evaluering av det nordiske samarbeidet på funksjonshinderområdet ble gjennomført i 2021. Evalueringen danner grunnlag for utviklingen og programmer på dette tverrgående området i Nordisk politikk. Evalueringen var omfattende og inkluderte gjennomføringen av Nordisk ministerråds handlingsplan for det Nordiske samarbeidet på funksjonshinderområdet. Det interne nettverket på Nordisk ministerråds sekretariat var både deltakende i evalueringen og evaluert aktør.

Evalueringen ble gjennomført av Tranquist Utvärdering AB. Evalueringen kom med følgende anbefalinger som har direkte implikasjoner på arbeidet med introduksjon av funksjonshinderperspektivet i Nordisk ministerråds virksomhet og på politikkområder:

- Utvärderingen rekommenderade ett förnyat mandat för Funktionshinderrådet. Tydliggör särskilt rollen för integrering

av ett funktionshinderperspektiv inom det nordiska samarbetet.

- Det interna nätverket för integrering av funktionshinderperspektivet bör få ett nytt mandat av ledningsgruppen för NMRS och Generalsekreteraren.
- Påbörja en sakområdesinriktad dialog mellan Funktionshinderrådet och sektorerna och verksamheterna inom Nordiska ministerrådet i syfte att erbjuda praktiska inspel om hur det skulle vara ändamålsenligt att arbeta vidare med ett funktionshinderperspektiv.

Utviklingen av nytt mandat

I november 2021 arrangerte Nordisk ministerråds sekretariat for kunnskap og velferd og sekretariatet for Funksjonshinderrådet et samarbeidsmøte. Temaet og formålet med møtet var utvikling av et nytt mandat for det interne nettverket. Initiativet var i tråd med anbefalinger i evalueringer av samarbeidet på funksjonshinderområdet.

Deltakere på møtet var kontaktpersoner i Nordisk ministerråds sekretariat, ofte omtalt som medlemmer av det interne nettverk for integrering av funksjonshinderperspektivet, medlemmer i Rådet for nordisk samarbeid på funksjonshinderområdet og Nordens velfærdscenter.

Møtet ble ledet av Eeva Mielonen, seniorrådgiver/Kunnskap og velferd, Nordisk ministerråd, og bidro med innspill til nytt mandat, og kontaktetablering for dialog mellom de involverte i utarbeidelse av nytt mandat.

Nytt mandat for det interne nettverket var på plass i januar 2022, og gjengis her i sin helhet:

Mandat för nätverket för integrering av funktionshinders perspektivet i Nordiska ministerrådets olika politiksektorer

Bakgrund

Nordiska ministerrådets funktionshinderssamarbete omorganiserades 2013. Ansvaret för funktionshinderspolitiken flyttades då från MR-SAM till MR-S. Ett nytt Funktionshindersråd upprättades och Nordiska ministerrådet fick sin första handlingsplan för nordiskt funktionshinderssamarbete. Funktionshindersrådet är ett rådgivande organ för hela ministerrådet och handlingsplanen gäller för alla politikområden.

Funktionshindersrådets nuvarande mandat och handlingsplan gäller för perioden 2018–2022 och samarbetet på området utvärderades senast 2021.

Resultaten från utvärderingen visar, att samarbetet fungerar bra, men att integreringen av funktionshinderperspektivet i Nordiska ministerrådets verksamhet bör stärkas ytterligare. Detta framhålls också i en rapport från Nordens välfärdscenter från 2021.

Under 2018 etablerades ett internt nätverk inom Nordiska ministerrådet med syfte att stärka funktionshindersintegrationen i sektorerna. Mandatet löpte ut vid utgången av 2019 och nätverket har sedan verkat utan mandat.

Uppdrag

För att fortsatt stärka samarbetet kring integreringen av funktionshinderperspektivet i de olika ministerråden, förnyas det interna nätverkets mandat. Nätverket ska förmedla information och höja medvetenheten i Nordiska ministerrådet om funktionshinders- och tillgänglighetsfrågor. Nätverket ska verka aktivt för integreringen genom till exempel stärkt dialog med Funktionshindersrådet.

Nätverkets sammansättning och arbetsformer

Nätverket bör bestå av seniorrådgivare/rådgivare från alla politikområden samt från kommunikationsavdelningen. Seniorrådgivaren med ansvar för funktionshinderfrågor vid avdelningen för Kunskap och välfärd kommer att tillsammans med NVC koordinera nätverkets verksamhet. Nätverket har möten vid behov, men kommunicerar också via andra kanaler.

Rapportering

Funktionshindersrådet ska årligen följa upp integreringen av funktionshindersperspektivet i ministerrådets verksamhet. Av mandatet till Funktionshindersrådet framgår att «Funktionshinderrådets sekretariat följer upp hur funktionshindersperspektivet integreras i alla relevanta politikområden samt i Nordiska ministerrådets egna verksamhet.»

Resultat av arbetet rapporteras en gång per år vid ÄK-S höstmöte. Rapporteringen utgör en del av den allmänna rapporteringen om funktionshinderssamarbetet som görs till ÄK-S.

Mandatperiod

Mandatperioden löper från och med den 1 januari 2022 till och med den 31 december 2024.

Utarbeidelse av nytt program

Det interne nettverket i Nordisk ministerråd ble involvert i utarbeidelsen av et nytt program om funksjonshinder-samarbeidet i Norden.

Vinteren 2021/2022 ble alle politikkområder invitert til å komme med innspill og forslag i en tidlig fase i utviklingsarbeidet. Gjennom våren 2022 ble alle politikkområdene igjen invitert til dialog om og innspill til et utkast til program.

Medlemmer av det interne nettverket har i denne prosessen bidratt til utvikling av både helheten i programmet og utformingen av enkeltaktiviteter.

Embetsmannskomiteen for sosial- og helsepolitikk (EK-S) besluttet i juni 2022 gjennomføringen av Nordiskt program för samarbete om funktionshindersfrågor 2023–2027.

I programmet videreføres arbeidet med integrering av funksjonshinderperspektivet i Nordisk ministerråd under følgende punkt:

2.1 Integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet

Nordiska ministerrådet arbetar systematiskt för att stärka funktionshindersperspektivet i alla relevanta politikområden.

Arbetet med integrering av funktionshindersperspektiv i det nordiska regeringssamarbetet handlar om medvetandegörande, integrering och uppföljning av funktionshindersperspektiv i politikområdena samt internt arbete med tillgänglighet inom Nordiska ministerrådets sekretariat och institutioner.

Det interna nätverket för funktionshindersperspektivets integrering inom Nordiska ministerrådet har en central roll i integrering av perspektivet i de olika politikområdena.

Under programperioden ska sakområdesinriktad dialog stärkas med mål att stärka integreringen av funktionshindersperspektivet inom de olika politikområdena.

Delpunktet om å gjennomføre dialog med de ulike politikkområdene om aktuelle saker er en styrking av integreringen av funksjonshinderperspektivet.

Overordnet skal det nordiske samarbeidet på funksjonshinderområdet bidra til blant annet:

- ökar medvetenheten om funktionshindersperspektivet
- ökar graden av tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning till och inom Nordiska ministerrådets verksamheter

Hvordan mennesker mer nedsatt funksjonsevne blir diskriminert i Norden

Webinar, 19. mai 2022

Deltakere på webinarer:

- Medlemmer av Nätverket för integrering av funktionshindersperspektiv vid Nordiska ministerrådets sekretariat
- Rådet för nordisk samarbete om funksjonshinder, medlemmer og varamedlemmer
- Sekretariatet for funksjonshinderrådet ved Nordens välfärdscenter

På webinarer ble temaet belyst av institusjoner i Norden, i Norge, Sverige, Island, Finland og Danmark, med et spesielt ansvar for å verne mennesker med nedsatt funksjonsevne mot diskriminering. Det ble redegjort for situasjonen i de respektive landene, presentert statistikk på området og spesielle eller prinsipielle saker som har skapt presedens.

Webinarer var en oppfølging av et prosjekt og prosjektrapporten [Diskrimineringsskydd och funktionshinder – en nordisk överblick \(2017\) Nordens välfärdscenter](#).

Det nordiske samarbeidet på funksjonshinderområdet vil i programperioden 2023–2027 ha menneskelige rettigheter som et av tre hovedtemaer. En målsetning i programmet er å fremskaffe kunnskap om hvordan menneskelige rettigheter for mennesker med

nedsatt funksjonsevne (UNCRPD) implementeres i Norden. En anbefaling er å ta fram sammenlignbar statistikk på temaet diskriminering. Dette webinarer er en innledende aktivitet i dette arbeid.

Innledere

- Eli Knøsen, fagdirektør, Likestillings- og diskrimineringsombudet i Norge. <https://www.ldo.no>
- Nanna Margrethe Krusaa, Chefkonsulent og teamleder, Handicap, Ligebehandling. Dansk Institut for Menneskerettigheder (DIHR) <https://menneskeret.dk>
- Olle Andersson Brynja, Utredare, Diskrimineringsombudsmannen (DO) i Sverige. <https://www.do.se>
- Ville Rantala, Legal Adviser, The Finnish Institute for Health and Welfare (THL) <https://thl.fi/en/web/thlfi-en> & Elias Vartio, juridiskt ombud, SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf. <https://samsnet.fi>
- Jón Þorsteinn Sigurðsson. Head of regional Rights protection officers for disabled persons in Iceland, Reykjavík & Seltjarnarnes. <https://www.stjornarradid.is/verkefni/felags-og-fjolskyldumal/fatlad-folk/rettindagaesla-fyrir-fatlad-folk/#Tab7>

Seminarer var på skandinavisk. De som ønsket å snakke engelsk, var velkommen til det. Webinarer ble simultanoversatt og skriveolket på engelsk.

Det var 32 deltakere på dette webinarer.

Oppsummering av status

Integrering av funksjonshinderperspektivet har stadig en positiv utvikling i de fleste virksomhets- og politikkområdene. Perspektivet tematiseres i styringsdokumenter, og det er et engasjement rundt funksjonshinderspørsmål.

De overordnede strategidokumentene og målsetningene ivaretar i stor grad funksjonshinderperspektivet. Sektorenes strategier, handlingsplaner og mandater forholder seg til overordnede strategidokumenter og inkluderer på denne måten funksjonshinderperspektivet.

De politikk- og virksomhetsområdene som har respondert på årets kartlegging, rapporterer at perspektivet ivaretas i sektorens styringsdokumenter.

På de fleste politikkområdene nevnes personer med nedsatt funksjonsevne, tilgjengelighet og/eller universell utforming i policydokumentene som samarbeidsprogrammer, handlingsplaner, gjennomganger, strategier eller lignende. Begreper som inkludering er også dekkende for perspektivet når det henviser til inkludering av personer med ulike funksjonsevner. På de politikkområdene der perspektivet ikke eksplisitt nevnes, henvises det til overordnede styringsdokumenter.

Det er et par politikkområder som ikke nevner perspektivet eksplisitt i strategier eller finansieringstiltak. På disse områdene er det imidlertid en positiv holdning til å starte samarbeid.

Den eksplisitte omtalen av personer med nedsatt funksjonsevne, nedsatt funksjonsevne som sådan og begreper som tilgjengelighet og inkludering i strategier og andre styrende dokumenter er viktig og forbedrer vilkårene for at sektoren virkelig tar initiativ og arbeider for å fremme rettigheter og inkludering.

Sosial og helse, arbeidsliv, utdanning og kultur er de sektorene som i størst grad finansierer aktiviteter som fremmer introduksjon av funksjonshinderperspektivet, og spesifikt finansierer samarbeid og utviklingsarbeid på funksjonshinderområdet.

Politikk- og virksomhetsområdene finansierer på ulike måter aktiviteter som berører målsetningen om å fremme inkludering. Som en del av virksomheten har områdene oppmerksomhet på å bedre tilgjengeligheten og/eller levekårene for personer med nedsatt funksjonsevne.

Sammenlignet med tidligere statusrapporter er det fortsatt høy bevissthet blant kontaktpersonene i det interne nettverket og flere områder rapporterer resultater og etterspør kompetanse.

Medlemmer av det interne nettverket med fokus på funksjonshinderperspektivet har deltatt i utviklingen av det kommende nordiske programmet for samarbeid om funksjonshinderspørsmål 2023–2027. Medlemmer har også engasjert seg i diskusjoner om hvordan aktiviteter og innsatser nevnt i programmet kan gjennomføres.

Det interne nettverket vil være sentralt i det årlige møtet mellom lederne for interesseorganisasjoner for unge med nedsatt

funksjonsevne. De ulike politikk- og virksomhetsområdene vil på dette møtet få diskutert aktuelle problemstillinger med en ekspertgruppe på barn og unges perspektiv på funksjonshinderspørsmål.

Neste steg

Nettverket for integrering av funksjonshinderperspektiver i Nordisk ministerråds sekretariat har hatt møter der de har gitt anledning til å diskutere perspektiv, initiativer, utfordringer og muligheter på tvers av sektorene. Disse møtene vil fortsette å finne sted.

- Fortsette å støtte og lære av hverandre gjennom det interne nettverket, samarbeide med for [Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder](#) (Funksjonshinderrådet) og Nordens välfärdscenter blant annet gjennom inspirerende workshops.
- Fortsette å integrere funksjonshinderperspektiver i utviklingen av samarbeidsprogrammer og andre strategiske dokumenter.
- Fortsette å implementere tilgjengelighetskrav i digitale og andre miljøer i samsvar med kommunikasjonsstrategi og veiledning for integrering av tverrsektorielle perspektiver.
- Involvere institusjoner og samarbeidsorganer og prosjekter tydeligere og mer systematisk, for eksempel gjennom mål for aktiviteter i bevilgningsbrev.
- Styrke statusrapporteringen på integrering av funksjonshinderperspektivet ved å inkludere dokumentanalyse av strategidokumenter, mandater og bevilgningsbrev.
- Styrke integreringen av barn og unges rett til å bli hørt i et funksjonshinderperspektiv ved å samarbeide om gjennomføringen av et årlig ekspertmøte mellom representanter for unge med funksjonshinder og medlemmer av det interne nettverk for integrering av funksjonshinderperspektiver.
- Styrke integreringen av funksjonshinderperspektivet ved tverrsektorielt samarbeid om å gjennomføre Nordiskt program för samarbete om funktionshindersfrågor 2023–2027
- Styrke integreringen av funksjonshinderperspektivet ved å arrangere separate møter mellom politikk- og virksomhetsområdene og Arbeidsutvalget for Funksjonshinderrådet i løpet av programperioden for det nye samarbeidsprogrammet på funksjonshinderområdet.

Status på politikkområdene

Beskrivelsen av status på inkludering av funksjonshinderperspektivet på Nordisk ministerråds politikkområder er basert på tidligere års statusrapportering, og medlemmer av det interne nettverkets svar på et spørreskjema våren 2022. 10 av 16 medlemmer har rapportert endringer i status på inkluderingsarbeidet med perspektivet.

Nordisk samarbeid på tverrsektorielle områder.

- Grensehinderrådet, barn og unges rettigheter og internasjonalt samarbeid.

Funksjonshinderperspektivet er ivaretatt i overordnede perspektiver og begreper som demokrati, likestilling, inkludering, ikke-diskriminering og ytringsfrihet i [Handlingsplan for Visjon 2030](#) (2020). Handlingsplan for Visjon 2030 beskriver hvordan arbeidet med tverrgående perspektiver som har implikasjoner for all virksomhet i Nordisk ministerråd skal ivaretas.

Det er også utarbeidet en strategi for integrering av tverrgående perspektiver som funksjonshinderperspektivet (2020). ([Nordiska ministerrådets policy för integrering av hållbar utveckling, jämställdhet och ett barnrätts- och ungdomsperspektiv](#))

De nordiske samarbeidsministrene har bevilget 40 millioner DKK per år i perioden 2021–2024 til tverrsektorielle prosjekter. De tverrsektorielle prosjektene inngår i handlingsplanen for Visjon 2030 og har kobling til flere av de tolv målene for å arbeide for et grønt, konkurransedyktig og sosialt bærekraftig Norden.

Grensehinderrådet

Grensehinderrådet er et politisk opprettet uavhengig råd. Oppdraget er å fremme mobilitet og handel for både enkeltpersoner og bedrifter.

I mandatet for Grensehinderrådet 2022–2024 framgår det at det ønsker å ivareta funksjonshinderperspektivet ved å invitere en representant fra Funksjonshinderrådet til et møte.

Grensehinderrådet arbeider med og finansierer prioriterte aktiviteter som har et funksjonshinderperspektiv i sitt pågående arbeid med å sikre mobilitet for alle. Dette framkommer av oversikten i [Grensehinderdatabasen](#).

Eksempel på prioriterte saker som per i dag ikke er løst:

14-136 Färdtjänst för funktionshindrade

14-124 Personlig assistent vid flytt

14-104 Flytt för institutionaliserade personer

14-102 Flytt med fordon för personer med funksjonsnedsättning

Perspektivet er til stede i store deler av handlingsplanen, for eksempel i mål 8 om digitalisering og utdanning, mål 11 om å gi det nordiske sivilsamfunnet, særlig barn og unge, en sterkere stemme og deltakelse i det nordiske samarbeidet og øke deres kunnskap om nabolandenes språk og kultur og mål 12 om å opprettholde tillit og samhold i Norden, felles verdier og det nordiske fellesskapet med fokus på kultur, demokrati, likestilling, inkludering, ikke-diskriminering og ytringsfrihet.

Implementeringen av perspektivet støttes av [policy för tvärsektoriella perspektiv](#) der funksjonshindring og tilgjengelighet er inkludert. Kapitlet om gjennomføring av handlingsplanen beskriver blant annet strategien for integrering av tverrgående perspektiver: «Ansaret for å ta hensyn til disse i Nordisk ministerråds arbeid gjelder for alle som arbeider innenfor eller på vegne av Nordisk ministerråd, uavhengig av politikkområde. Ved å styrke dette arbeidet sikrer vi at Nordisk ministerråds arbeid er bærekraftig, likeverdig, inkluderende, representativt og tilgjengelig, noe som er en forutsetning for at visjonen skal kunne realiseres.»

Barn og unge

I Nordisk ministerråds barn- og ungdomsstrategi ([Barn och unga i Norden – en tvärsektoriell strategi för Nordiska ministerrådet 2016–2022](#)) er funksjonshinderperspektivet ivaretatt i avsnittet: «Det innebær att alla barn och unga i Norden ska ha rätt till goda levnadsvillkor och inflytande oavsett kön, könsidentitet eller -uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.»

Nordisk barn- og ungdomskomiteé (NORDBUK) er ansvarlig for implementeringen av strategien. NORDBUK delfinansierer prosjektet [Barn, unga och delaktighet](#) som gjennomføres av Nordens välfärdscenter. Prosjektet er en aktivitet i Nordisk ministerrådets handlingsplan for samarbeid på funksjonshinderområdet. Prosjektet har blant annet utviklet modellen presentert i publikasjonen [Inga barn eller unga ska lämnas utanför. Barnrätts- och ungdomsperspektiv i nordiskt samarbete om funktionshinder](#).

NORBUK har som ambisjon å inkludere funksjonshinderperspektivet regelmessig i sitt arbeid.

Internasjonalt

Funksjonshinderperspektivet er ivaretatt av den nordiske strategien for internasjonale arbeid. Det framgår av [Internasjonal strategi for Nordisk råd 2018–2022](#). Nordisk råd og Nordisk ministerråd samarbeider om internasjonale aktiviteter. I det nordiske internasjonale arbeidet skal det gis særlig oppmerksomhet til temaer der Norden er en foregangsregion og dermed kan utgjøre en forskjell, slik som for eksempel rettighetsspørsmål knyttet til barn, kvinner, seksuelle minoriteter, personer med nedsatte funksjonsevner og urfolk.

Denne strategien gjennomføres i aktiviteter og prosjektsamarbeid med internasjonale aktører.

Arktis

I Nordisk ministerrådets arktiske samarbeidsprogram [Et bæredygtigt Arktis – Arktisk samarbeidsprogram 2022–2024](#) er funksjonshinderperspektivet ivaretatt ved koblingen til de globale bærekraftsmålene i Agenda 2030 (<https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>.)

Bærekraftsmål 3, 4, og 5 tematiserer likestilling og ikke-diskriminering av alle når det gjelder kvalitet i utdanning og helse- og omsorgstjenester.

Ministerrådets arktiske samarbeid vil framover ha en dialog med Funksjonshinderrådet og Nordens välfärdscenter om hvordan internasjonale organisasjoner iblant annet Arktis og for urfolk arbeider med oppfølging av UNCRPD.

Sosial- og helsepolitikk

Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk (MR-S) har siden 2013 hatt ansvaret for å utvikle og samordne det nordiske samarbeidet på funksjonshinderområdet. Tidligere var dette et område under samarbeidsministrene (MR-SAM).

Personer med nedsatt funksjonsevne og universell utforming er temaer i sektorens samarbeidsprogram; [Nordiskt samarbete på social- och hälsoområdet](#).

Personer med nedsatt funksjonsevne er spesielt nevnt i mål 1: sikre sosial trygghet i Norden på et arbeidsmarked i stadig endring. Gruppen nevnes også i gjennomlysningsrapporten [Viden som virker i praksis](#) av Árni Páll Árnason, blant annet i kapitlet om hvordan

styrke det nordiske samarbeidet om barn og unge, utsatte voksne, eldre og personer med nedsatt funksjonsevne.

Sektoren er i gang med å utarbeide et nytt strategisk styringsdokument for perioden 2022–2024, der funksjonshinderperspektivet skal ivaretas.

Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk (MR-S) står for grunnfinansieringen av Nordens välfärdscenter (NVC). NVC har funksjonshinderområdet som tema i sitt strategiske mandat og har innarbeidet funksjonshinderperspektivet i sin virksomhet. NVC har i oppdrag å styrke det nordiske samarbeidet på funksjonshinderområdet. MR-S finansierer særskilt sekretariatet og drift av Rådet for det nordiske samarbeidet på funksjonshinderområdet, gjennomføring og oppfølging av ministerrådets handlingsplan for arbeidet på funksjonshinderområdet 2018–2022. NVC har ansvar for administrasjon for [stötdordning för funktionshinderorganisationers nordiska samarbete, og samarbeid og utvikling av det Nordiske døvblinde samarbeidet \(Dövblindhet\)](#).

MR-S finansierte i 2021 evalueringen av det nordiske samarbeidet på funksjonshinderområdet.

Personer med nedsatt funksjonsevne er også omtalt i Samarbeidsprogrammet for sosial- og helsepolitikk 2022–2024 i kapittelet som omhandler konsekvensene av koronakrisen: «Koronakrisen har forsterket sosiale problemer som ensomhet og isolasjon blant unge og eldre og utenforskap for personer med nedsatt funksjonsevne i arbeidslivet. Særlig utsatte grupper som barn og unge, sårbare voksne, eldre, personer med funksjonsnedsettelse og sammensatte behov står i fokus for et konkret arbeid for å styrke det nordiske kunnskapsgrunnlaget om konsekvenser av koronakrisen og velfungerende tiltak.»

Under Norges formannskap i NMRS finansierer sektoren et ekspertseminar om implementering av CRPD og en nordisk konferanse om inkluderende reiseliv.

Sektoren finansierer også følgende aktiviteter i 2022:

- Den nordiske døvblindekonferansen: Today's knowledge for tomorrow's actions – a Nordic perspective on Deafblindness.
- Nordisk kongress for synspedagogikk.

- Prosjektene Ensomhet og isolasjon i et Covid-19-perspektiv og Konsekvenser av koronakrisen for barn og unge som begge tematiserer personer med nedsatt funksjonsevne.
- Konferansen Kunst og kultur for alle, som er et tverrsektorielt prosjekt med delfinansiering fra Ministerrådet for kultur.
- Nordisk sidearrangement i forbindelse med den 15. FN-konferansen om menneskerettigheter for personer med funksjonsnedsettelse.

Sektoren følger handlingsplanen for Vår Visjon 2030 i alle sine aktiviteter. Sektorens samarbeidsprogram konkretiserer visjonens handlingsplan for 2021–2024 og dens tolv mål og viser hva MR-S planlegger å oppnå frem mot 2024, samt hvilke konkrete områder som står i fokus for samarbeidet. Særlig sentralt i arbeidet i sektoren står mål 9 i handlingsplanen: Nordisk ministerråd skal bidra til god, likeverdig og trygg helse og velferd for alle. Arbeidet med å nå målet innebærer at man tar hensyn til sårbare grupper i samfunnet som personer med nedsatt funksjonsevne, for eksempel når man planlegger arbeidet med å møte utfordringene og konsekvensene av koronakrisen. Sektoren har også integrert visjonen og handlingsplanen i et nytt funksjonshindersamarbeidsprogram for 2023–2027. Det nordiske programmet for samarbeid om funksjonshinderspørsmål 2023–2027 bidrar til mål 7 (utvikling av arbeidsmarkedet), mål 8 (digitalisering og utdanning), mål 9 (helse og velferd), mål 10 (grønn omstilling) og mål 12 (inkludering).

MR-S har utviklet et nytt program for funksjonshindersamarbeid. Neste steg er å følge opp gjennomføringen av programmet og involvere ulike politikksektorer i arbeidet med konkrete aktiviteter. Det nye programmet har tiltak som blant annet styrker barn og unges stemme i det nordiske handikapsamarbeidet. Det er viktig å følge med på hvordan disse tiltakene gjennomføres.

For å gjennomføre programmet skal sektoren være i dialog med andre ministerråd for å sikre at forslag til aktiviteter i det tverrsektorielle programmet blir gjennomført. Sektoren vil også støtte samarbeid med NOMESKO-NOSOSKOs statistiske komiteer om aktiviteter i programmet med sikte på å produsere sammenlignbar statistikk om funksjonshemming.

Kultur

Nordisk ministerråd for kultur (MR-K) har funksjonshinderperspektivet implementert i sitt [kulturpolitiska samarbetsprogram för perioden 2021–2024](#). Et av målene i programmet under temaet sosial bærekraft

er at kunst og kulturlivet i Norden skal være tilgjengelig for alle, likestilt og inkluderende. Målet underbygges på følgende måte:

«Ett jämställt och jämlikt konst- och kulturliv, fritt från diskriminering och tillgängligt för alla bidrar till samhörighet i det nordiska samhället, men kräver nya och strukturella ansträngningar.

Samarbetsprogrammet lägger därför vikt på mångfald och inkludering oavsett socioekonomisk bakgrund, etnicitet, religion, funksjonell variation, asylstatus, ålder och andra identitetskategorier.»

Samarbeidsprogrammet er utviklet i tråd med målene i handlingsplanen for Visjon 2030 og innenfor prioriteringsområdet et sosialt bærekraftig Norden har sektoren vektlagt målet om «Ett jämställt och inkluderande konst- och kulturliv som är tillgängligt för alla i hela Norden.»

Perspektivet er ivarettatt i sektorens strategiske mandat. Der fremheves det at Nordens hus' virksomhet skal være representativ og tilgjengelig for både kulturaktører og publikum uavhengig av funksjonsvariasjon.

Ministerrådet for kultur har avsatt 150 000 DKK i 2022 til en konferanse om kultur og funksjonshinder i samarbeid med Ministerrådet for sosialområdet. Konferansen Kunst og kultur för alla – konferens om kultur och funktionshinder i Norden arrangeres på Nationalmuset og Moderna museet i Stockholm av Nordens välfärdscenter. Planlegging og gjennomføring er i tråd med input fra Funksjonshinderrådet og Embetsmannskomiteen for kultur. Konferansen arrangeres for å belyse utfordringer og presentere gode eksempler på funksjonshinderspørsmål i kultursektoren. Konferansens formål er å samle relevante myndigheter, organisasjoner, institusjoner og kulturaktører for å:

- Øke bevisstheten om inkludering og tilgjengelighet for mennesker med ulike funksjonsnedsettelser.
- Legge til rette for kunnskapsdeling og erfaringsutveksling om funksjonshinder i kulturlivet.
- Synliggjøre gode eksempler og diskutere involvering av mennesker med nedsatt funksjonsevne som er involvert i produksjon og formidling av kunst og kultur, eller som på andre måter jobber med kultur.
- Tverrsektorielt samarbeid om funksjonshinderintegrering.

Kultursektorens støtteprogrammer støtter kultursamarbeid, deriblant prosjekter rettet mot personer med funksjonsnedsettelser og prosjekter som inkluderer kunstnere og kulturskapere med funksjonsnedsettelser, f.eks. prosjektet Dancer, a Nordic project

involving inclusive groups of dancers in Finland, Sweden and Norway, som ble tildelt 100 000 EUR i 2022 fra kunst og kulturprogrammet.

Det neste skrittet for å integrere funksjonshinderperspektivet i kultursektoren kan være å jevnlig tematisere funksjonshinderperspektivet i oppgaveløsning og diskusjon med Embetsmannskomiteen for kultur og i dialog med strategiske partnere og institusjoner.

Et organisatorisk grep for å jobbe videre med integrering av funksjonshinderperspektivet kan være å arrangere nordiske nettverksmøter for oppfølging av resultater og kunnskapsutveksling på tvers i Norden om temaet.

Likestilling

I samarbeidsprogrammet for likestilling er funksjonshinderperspektivet innarbeidet: [Nordiskt samarbetsprogram för jämställdhet 2019–2022](#).

Politikkområdet likestilling forvaltes av Nordisk ministerråd for likestilling og LGBTI (MR-JÄM). Funksjonshinder nevnes spesifikt som en interseksjonell faktor i likestillingsarbeidet.

Sektoren bidrar i dag ikke økonomisk til prosjekter som har som mål å synliggjøre situasjonen eller bedre tilgjengeligheten og/eller levekårene for personer med nedsatt funksjonsevne.

Arbeidslivet er et sentralt tema både i samarbeidsprogrammet for likestilling og handlingsplanen for det nordiske funksjonshindersamarbeidet. Et neste skritt kan derfor være å gjennomføre aktiviteter som setter søkelys på arbeidslivet, for eksempel dobbel diskriminering, det vil si at det foreligger diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne i kombinasjon med kjønn og/eller identitet, eller aktiviteter om hvordan kjønnsstereotyper på arbeidsmarkedet påvirker utdannings- og yrkesvalgene til personer med nedsatt funksjonsevne.

Styrket dialog med eksperter på funksjonshindersperspektivet vil være ønskelig for å utvikle prosjekter, aktiviteter og andre tiltak. Kontakt med sivilsamfunnsorganisasjoner som jobber med funksjonsnedsettelse er også avgjørende i likestillings- og LHBTQ/LHBTI-arbeid.

Arbeidsliv

Funksjonshinderperspektivet inngår som et tverrgående område i [samarbeidsprogram for arbeidslivssektoren 2022–2024](#).

Funksjonshinderperspektivet inngår som et overordnet område i samarbeidsprogrammet. Perspektivet er fremhevet under målene «Økt arbeidsmarkedsdeltakelse blant utsatte grupper» og «Styrke likebehandling og likestilling i arbeidslivet». Personer med nedsatt funksjonsevne nevnes spesielt for at de nordiske landene skal lykkes med å etablere alle borgere på arbeidsmarkedet.

Arbeidslivssektoren har satt i gang et større prosjekt om økt arbeidsmarkedsdeltakelse blant utsatte grupper, der det er særlig fokus på blant annet personer med nedsatt funksjonsevne. Prosjektet er en del av handlingsplanen for Nordisk ministerråds visjon og har som mål å få økt kunnskap om sårbare grupper og barrierer de møter på arbeidsmarkedet, samt hvilke tiltak som bidrar til å redusere hindringer og øke arbeidsmarkedsdeltakelsen. Prosjektet startet i desember 2021 og forventes avsluttet innen utgangen av 2024. Prosjektet skal levere delårsrapporter for behandlingen av sektoren i prosjektet.

Det norske formannskapet i Nordisk ministerråd i 2022 (arbeidslivssektoren i samarbeid med sosial- og helsesektoren) arrangerer en konferanse i slutten av 2022 med fokus på inkludering av utsatte grupper på arbeidsmarkedet. Formålet med konferansen er å diskutere utenforskap i Norden, samt tiltak og virkemidler som kan bidra til å øke arbeidsmarkedsdeltakelsen blant utsatte grupper på arbeidsmarkedet, herunder personer med nedsatt funksjonsevne.

Nordisk ministerråds arbeidsmarkedsutvalg har diskutert resultatene av prosjektet Innovasjon og inkludering: Fremtidens nordiske arbeidsmarked for personer med nedsatt funksjonsevne. Diskusjonen angående resultatoppfølgingen pågår i Arbeidsmarkedsutvalget.

Arbeidslivssektorens prosjekt Innovasjon og inkludering: Fremtidens nordiske arbeidsmarked for personer med nedsatt funksjonsevne ble avsluttet i 2021. Formålet med prosjektet var å kartlegge og spre kunnskap om hvordan digitale og tekniske løsninger kan styrke funksjonshemmedes muligheter på arbeidsmarkedet og i arbeidslivet. Prosjektet resulterte blant annet i en kunnskapsoppsummering, en eksempelsamling og en verktøykasse for implementering av tekniske og digitale løsninger rettet mot arbeidsgivere, arbeidstakere og særlig relevante grupper i næringslivet. Prosjektet ble gjennomført av Nordens velfärdscenter.

Personer med nedsatt funksjonsevne er en gruppe som arbeidslivssektoren vil fokusere spesielt på i perioden 2020–2024, da personer med nedsatt funksjonsevne utgjør en viktig kilde til arbeidskraft i de nordiske landene og et verdifullt utnyttet arbeidspotensial som kan komme arbeidsmarkedet til gode.

Neste steg for arbeidslivssektoren vil være å øke kunnskapen om personer med nedsatt funksjonsevnes tilknytning til arbeidsmarkedet, hvordan i større grad inkludere denne gruppen i arbeidslivet og mulighetene som digitalisering og teknologi skaper.

Arbeidslivssektoren ønsker å fortsette å møtes og ha løpende kontakt med Nordens velfärdscenter og det interne nettverket for å sikre relevans og aktuell satsing på funksjonshinderområdet i arbeidslivssektoren.

Utdanning og forskning

Sektorens arbeid er i tråd med Visjon 2030, der inkluderingsperspektivet er generelt og innbefatter funksjonshinderperspektivet og dermed en del av sektorens satsing. I samarbeidsprogrammet til Nordisk ministerråd for utdanning og forskning (MR-U) 2019–2023, forlenget til 2024, står det at: «Samarbeidet vektlegger et likestillings- og mangfoldsperspektiv (kjønn, alder, etnisitet, seksuell orientering osv.) og inkluderer funksjonshinderperspektivet der det er relevant.» I samarbeidsprogrammets kapittel om språksamarbeid nevnes nordisk tegnspråk som et satsingsområde.

Programdokument fra Nordplus

Et av Nordplus' overordnede mål er å stimulere til interesse for, kunnskap om og forståelse for Nordens samfunnsbærende språk (dansk, finsk, færøysk, grønlandsk, islandsk, norsk, samisk og svensk) og Nordens tegnspråk. Dette gjelder spesielt språkene i Nordplus Nordens språk, men kan også omfatte andre delprogrammer av Nordplus: <https://nordic.nordplusonline.org/Nordplus>

Nordplus og støtte til mobilitetsaktiviteter

Nordplus gir egen støtte til personer med nedsatt funksjonsevne i forbindelse med mobilitetsaktiviteter. For eksempel har Nordplus høyere utdanning midler øremerket denne typen mobilitetsstøtte. Nordplus støtter også utviklingsprosjekter og nettverk som adresserer relevante temaer. Hvilke vilkår som gjelder, er redegjort for i [Nordplus-håndboken](#).

Lik tilgang til utdanning og velferd for hørselshemmede i Norden

I februar 2022 mottok Nordisk ministerråd en anbefaling fra Nordisk råd om like muligheter for utdanning og velferd for personer med hørselstap eller synshemming (rec. 55/21). I forbindelse med innstillingen har Ministerrådet laget en kunnskapssamling om hvordan situasjonen ser ut i nordiske skoler og hvilke retningslinjer, støtte og ressurser som finnes når det gjelder utforming og teknisk utstyr for hørselshemmede og personer med nedsatt syn.

Resultatene fra kunnskapsinnhentingene var vedlagt anbefalingssvaret.

Tegnspråk

Det nordiske tegnspråknettverkets programperiode er forlenget med ett år og løper fra 2019 til 2022. Nettverket arbeider med tre tiltak rettet mot barn og unge: En forskningsoversikt over barns tilgang til tegnspråk i de nordiske landene, en rapport med oversikt over lovgivningen i Norden med vekt på hvordan landenes lovgivning bidrar til barns tegnspråkutvikling, og [Nordisk tegnTube](#) med fokus på tegnspråklige barn og unge.

Forebygging av ekskludering og marginalisering samt spørsmål knyttet til tilhørighet til ulike typer minoriteter er et viktig tema i prosjektet Demokrati, inkludering og utjevning under mål 12.

Tegnspråk er en del av det nordiske språksamarbeidet og er en del av oppfølgingen av mål 8 og 11, som bidrar til å styrke mobilitet og språkforståelse i Norden. Gjennom erfaringsutveksling i det interne nettverket i Nordisk ministerråds sekretariat vil sektoren fortsette arbeid med i å implementere funksjonshinderperspektivet.

Neste skritt for å øke bevisstheten om funksjonshinderperspektivet og kunne gi innspill til hvordan man kan implementere perspektivet på en god måte, kan være møter mellom Nordens välfärdscenter og Nordisk ministerråds rådgivere sektorvis.

Når det gjelder tverrsektorielle tiltak som er særlig relevante for Nordens välfärdscenter, kan møter mellom rådgivere på tvers av de involverte sektorene være relevante i tillegg til sektormøter.

Sektoren foreslår en intern utdanning om funksjonshinderperspektivet inspirert av ministerrådets interne barne- og ungdomsopplæring, for eksempel en dag eller to halve dager, og/eller webinarer på samme måte som det er gjort i regi av Barne- og ungdomsområdet.

Lovsamarbeid

Politikkområdets ansvar omfatter blant annet spørsmål om menneskerettigheter og diskriminering som rammer mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Området finansier ikke for tiden noen aktivitet som direkte påvirker mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Neste steg for integrering av funksjonshemmede kan være å implementere funksjonshinderperspektivet i beskrivelser av budsjetter og i samarbeidsprogrammer.

Sektorrelevant kompetanse om funksjonsnedsettelse er nødvendig for å komme videre til neste steg.

Næringspolitikk

I samarbeidsprogrammet nevnes ikke eksplisitt personer med nedsatt funksjonsevne eller tilgjengelighet og universell utforming. Samarbeidsprogrammet nevner imidlertid at det må bygge på FNs globale bærekraftsmål og dermed også dekke funksjonsnedsettelse (for eksempel i mål 4, 8 og 10).

Nordisk prosjektsportfond (Nopef) ble opprettet av de nordiske landene i 1982 med mål om å styrke nordiske bedrifters konkurransekraft gjennom støtte til mulighetsstudier for internasjonalisering. I dag finansierer Nopef forstudier for nordiske små og mellomstore bedrifter (SMB) knyttet til grønn vekst og har en portefølje på 150 aktive prosjekter. Nopef administreres av det nordiske miljøfinansieringsselskapet NEFCO og finansieres med årlige budsjettmidler fra Nordisk ministerråd. Nopefs låneavtale nevner spesifikt personer med nedsatt funksjonsevne og at alle prosjekter finansiert av fondet minst bør omfatte FNs rettighetskonvensjon. Videre anvendes NEFCOs likestillingspolitikk (inkludert funksjonshinderperspektivet) i institusjonens virksomhet (som også inkluderer Nopef).

Næringslivssektoren har ikke introdusert funksjonshinderperspektivet, men næringslivet arbeider med tiltak som indirekte inkluderer personer med nedsatt funksjonsevne, blant annet gjennom det nordiske programmet Helsedemografi og livskvalitet. Funksjonshinderperspektivet er ikke direkte innarbeidet i næringslivets satsinger i handlingsplanen for Visjon 2030.

Neste steg for å integrere funksjonshinderperspektiver innen næringslivssektoren kan være å vurdere hvordan perspektivet kan inngå i Nordic Innovations intensjonsavtale, og deretter etablere en dialog med Nordic Innovation om hva som kan være meningsfullt å ta med i forhold til bevilgningsbrevet.

Regionalpolitikk

Nordregio er en sentral aktør i Nordens regionalpolitiske arbeid.

I samarbeidsprogrammet for regional utvikling og planlegging, 2021–2024, nevnes funksjonshinderperspektivet. Perspektivet nevnes som et sentralt spørsmål i hvordan utvikle og planlegge urbane bymiljøer forenelige med «det gode liv» for både innbyggere og besøkende. Programmet beskriver hvordan ivareta alle, uavhengig av alder, livssituasjon, funksjonsnivå eller inntekt, i utviklingen av en variert bebyggelse.

Funksjonshinderperspektivet nevnes ikke spesifikk i bevilgningsbrevet til Nordregio. Politikkområdet bidrar ikke spesifikt med finansiering av aktiviteter, initiativ eller prosjekter som har til hensikt å styrke funksjonshinderperspektivet. Implisitt i regionalsektorens arbeid inngår å gjøre det attraktivt for alle, også personer med nedsatt funksjonsevne å bo, arbeide og leve i alle deler av Norden og styrke sosiale tjenester i distriktene.

I regionalsektorens bidrag til handlingsplanen for Visjon 2030 for 2021–24 er det flere tiltak som indirekte vil komme personer med nedsatt funksjonsevne til gode. Dette omfatter blant annet en innsats for å: 1) mobilisere og kvalifisere ikke-arbeidsmarkedsgrupper for privat sektor i byer og distrikter, 2) bidra til god, likeverdig og trygg helse, og trivsel for alle, 3) foreslå nye måter å tilby effektive tjenester i griskrendte strøk på, 4) analysere i hvilken grad avstanden til tjenestene påvirker trygghetsfølelsen, 5) bidra til planlegging av blandede og mangfoldige bysamfunn, 6) utforske hvordan eldre mennesker kan mobiliseres som en verdifull ressurs i distriktene, og 7) styrke innbyggerengasjementet for å styrke lokaldemokratiet.

Neste skritt for integrering av funksjonshinderperspektiver kan være å ta stilling til integreringen av funksjonshinderperspektivet i Nordregios bevilgningsbrev.

Digitalisering

I handlingsplan Visjon 2030 under mål 10, sosial bærekraft, nevnes det at MR DIGITAL skal «Fremme nordisk-baltisk lederskap i EU/EØS og globalt for en bærekraftig og inkluderende digital transformasjon av samfunnet vårt». Målet med tiltakene er «...å bidra til økt kunnskap om digitale skillelinjer og ulikheter ved å overvåke, analysere og støtte utviklingen av digitale ferdigheter, og fremme mangfold og åpenhet, og digitale kompetanser blant annet om data som brukes til utvikling av digitale løsninger».

[Digital North-erklæringen](#) utgjør det strategiske rammeverket for det nordiske og nordisk-baltiske samarbeidet om digitalisering under Nordisk ministerråd for digitalisering (MR-DIGITAL). Erklæringen setter konkrete mål for samarbeidet og ser digitalisering som et viktig verktøy

for å støtte arbeidet med store samfunnsutfordringer som klima, bærekraftig utvikling, sosial integrasjon, sikkerhet med mer.

[Ministererklæringen Digital North 2.0](#) (2020) har med funksjonshinderperspektivet: «Vi anerkjenner at - De nordiske og baltiske landene bør sørge for at ny digital teknologi benyttes på en sosialt inkluderende, menneskesentrert og etisk måte, samtidig som nordisk-baltisk innovasjon promottes som et sterkt varemerke, både i Europa og globalt. Fremme digital inkludering, påvirkningskraft og likestilling i samfunnene våre gjennom å håndtere forskjeller basert på kjønn, kompetanse, evner, aldersbias og databias, og ved å bygge opp digital tillit med stor bevissthet når det gjelder cybersikkerhet og informasjonssikkerhet i samfunnene våre.»

I samarbeid med konsortiet Digital Europe ble det utarbeidet en rapport, *Monitoring Digital Inclusion in the Nordic-Baltic region*, om digital inkludering i de nordiske og baltiske landene og på EU-nivå fra september 2021 til januar 2022, som ble publisert i februar 2022. Rapporten identifiserer hva som gjøres for å definere og måle digital inkludering i regionen og på EU-nivå. Studien viser at personer med funksjonsnedsettelse er blant dem som utsettes for digital ekskludering i den nordisk-baltiske regionen. MR-DIGITAL har diskutert og prioritert en rekke anbefalinger foreslått av konsortiet Digital Europe basert på analysen. Nordregio har senere vært partner som operatør for videreutviklingen av initiativet. I samarbeid med Nordregio og en nordisk-baltisk referansegruppe er neste skritt å konseptualisere en innsats som er basert på anbefalingene fra konsortiet og i samsvar med målene i styringsdokumentet *Ministererklæringen Digital North 2.0*.

Personer med nedsatt funksjonsevne er ikke spesifikt nevnt i styrende dokumenter. Samarbeidet er primært organisert rundt ekspertrådgivere hos de nordiske landenes digitaliseringsmyndigheter.

I tillegg til Digital Inclusion Initiative jobber MR DIGITAL også med prosjekter som berører funksjonshinderperspektivet til en viss grad ved å fokusere på bærekraftsmål 3 (helse og velvære), mål 4 (god utdanning) og mål 10 (reduserte ulikheter). Dette gjelder Finlands rapportørprosjekt *Achieving the worlds smoothest cross-border mobility and daily life through digitalisation* (DINA: 102113) og CBDS *Improved cross-border digital services for study abroad in the Nordic and Baltic Countries* (DINA: 102145). I tillegg vil det nordisk-baltiske overvåkingsverktøyet for 5G (DINA: 20-01356) også bidra til å nå mål 10 med kunnskap om digitale skillelinjer fra et tilgjengelighetsperspektiv. Prosjektet *Once Only Proof of Concept* (DINA: 102373) vil støtte innbyggerne i å fullføre digitale prosedyrer fra sin nåværende plassering

over landegrensene og dermed få tilgang til utdanning og livslang læring (SDG 4).

For digitaliseringssektoren er det en åpenbar anledning til å se på funksjonsbarriereperspektivet i arbeidet med å utvikle digital inklusjon. Utgangspunktet for dette arbeidet er rapporten Monitoring Digital Inclusion in the Nordic-Baltic region, som påpekte at personer med funksjonsnedsettelse har høyere risiko for å bli digitalt ekskludert. I tillegg har MR DIGITAL tidligere, før covid, gitt midler til NOBAN – nordisk-baltisk nettverk for (web)tilgjengelighet (en EU-politikk og et tilhørende direktiv), og det kan være nærliggende å undersøke nærmere om det er relevant eller aktuelt å fortsette å inkludere denne vinklingen i arbeidet med digital inkludering.

Neste skritt kan være å utarbeide et forslag til oppdatering av prosessen for å synliggjøre/vurdere/implementere funksjonshinderperspektivet, for eksempel i Nordisk ministerråds prosjektsøknadsmaler. Dette vil være en tverrsektoriell innsats som blant annet kan involvere Rådet for nordisk samarbeid om funksjonshinder.

Utvikling av indikatorer på digital inkludering, utover internasjonale indikatorer (EU, OECD og FN) for digital utvikling, og på dette statistikkgrunnlaget få et bedre kunnskapsbilde av de digitale hullene som må tettes for å oppnå inkluderende digitale miljøer. Utvikling av slike indikatorer forutsetter et tett samarbeid mellom de nordiske statistikkbyråene for å samle, analysere og komme fram til felles nordiske indikatorer.

Integrasjon

Personer med nedsatt funksjonsevne er ikke spesifikt nevnt i styringsdokumentet for samarbeidsprogrammet for integrering av flyktninger og innvandrere. Fokuset i selve programmet reiser imidlertid implisitt utfordringer knyttet til funksjonshemmede, da målgruppen flyktninger er spesielt utsatt for å utvikle psykiske lidelser.

«Funktionshinderperspektivet är integrerat i arbetet, både tematiskt i den kunskap vi tar fram och i vår kommunikation.

Vi har i synnerhet berört frågan om de psykiska symptom som förknippas med flyktingskap och som kan leda till psykiska funktionshinder. Vi har också bidragit med kunskap om arbetsmarknadsinkludering av grupper som står längst bort från arbetsmarknaden, såsom personer med invandrarbakgrund som har funktionsnedsättningar.»

Funksjonshinderperspektivet er integrert i sektorens arbeid, både tematisk i kunnskapsproduksjon og i kommunikasjonen. Spesielt er perspektivet berørt om de psykologiske symptomene forbundet med flyktningeskap. Sektoren har også bidratt med kunnskap om arbeidsmarkedsinkludering av grupper lengst unna arbeidsmarkedet, for eksempel personer med innvandrerbakgrunn med funksjonsnedsettelse.

Sektoren tilstreber at alle, uavhengig av funksjonsevne deltar på samme vilkår på våre arrangementer og nettverksmøter. For personer som deltar digitalt på våre arrangementer, tilbyr vi teksting. Videre er alt innspilt materiale på nettstedet vårt utstyrt med undertekster. Det arbeides kontinuerlig med at nettsteder overholder Retningslinjer for tilgjengelig webinnhold (WCAG) 2.0.

Neste skritt kan være å bidra til økt inkludering i nordiske samfunn ved å undersøke hvilke utfordringer de som nettopp har kommet til landene våre og som funksjonsnedsettelse, har – dette er en spesielt sårbar gruppe. Dette vil være en innsats som krever tverrsektorielt samarbeid og vil blant annet involvere Nordens velfärdscenter og Funksjonshinderrådet.

Kommunikasjon

Kommunikasjonsavdelingen ved Nordisk ministerråd er involvert i integrering av funksjonshinderperspektivet. Avdelingen har ansvar for nettsider, publikasjoner, områdeanalyse og kommunikasjon av nordisk politikk.

Kommunikasjonsavdelingen er avgjørende for at det nordiske samarbeidet på funksjonshinderområdet skal bli synlig. Kommunikasjonsavdelingen er sentral i å belyse hvordan personer med nedsatt funksjonsevne lever i Norden, og hva som fremmer deltakelse på alle politikkområder.

I henhold til [Nordisk ministerråds kommunikasjonsstrategi 2020–24](#) skal det som kommuniseres være tilgjengelig for alle.

Kommunikasjonsavdelingen har de siste årene iverksatt en rekke tiltak for å leve opp til dette. Avdelingen har synliggjort området og rettet oppmerksomheten mot behovet for bedre oppfølging av det nordiske samarbeidet om funksjonsnedsettelse, og menneskerettigheter for personer med funksjonsnedsettelse i Norden.

Nordisk ministerråds kommunikasjonsavdeling bidrar med en seniorrådgiver som har ansvar for å synliggjøre området. Dette

inkluderer kommunikasjon om det politiske arbeidet og aktuelle aktiviteter på feltet, for eksempel gjennom nyheter, intervjuer, videoer og innsats i sosiale medier og kommunikasjon om aktuelle konferanser.

Nordisk ministerråds sekretariat forplikter seg til å gjøre nettstedet <https://www.norden.org> tilgjengelig, jf. «Lov om tilgjengelighet for offentlige virksomheters nettsteder og mobilapplikasjoner».

Vi bruker analyseverktøy for å få oversikt over og vurdere nett-tilgjengelighet på www.norden.org.

I 2021 ble det gjennomført en ekstern tilgjengelighetsvurdering av nettstedet. Analysen avdekket en rekke tilgjengelighetsproblemer som ekstern nettleverandør arbeider med å løse. Problemene medførte blant annet vansker med å navigere på nettstedet ved hjelp av et tastatur. Første fase av dette utbedringsarbeidet er iverksatt, og det er utarbeidet en handlingsplan for å bringe www.norden.org i samsvar med kravene i WCAG 2.1.

Det er iverksatt en prosess med å justere redaksjonelle prosedyrer og kompetanseheving av redaktører for å oppfylle tilgjengelighetskrav på nettstedet. Avdelingen har iverksatt et arbeid med å oppdatere webdesign og farger for å forbedre kontrast og tilgjengelighet i de digitale produktene. Veiledning i bruk av farger, kontrast og design er beskrevet her:

Farger: <http://design.norden.org/farver#identitetsbaerende-farver>

Kontrast: <http://design.norden.org/digitale-medier#kontraster-og-webfarver>

Design: <http://design.norden.org/digitale-medier#tilgaengelighed>

Kommunikasjonsavdelingen gir råd til de nordiske institusjonene med sin kunnskap om emnet, og har hatt foredrag om universell utforming på felles kommunikasjonseminar i Nordisk ministerråd. Kommunikasjonsavdelingen har involvert ulike organisasjoner (f.eks. [Den Danske Blindeforening](#)) i testing av tilgjengeligheten på publikasjoner på nett, og intern opplæring om blant annet skjermlesere.

I tillegg har det i lengre tid pågått et arbeid med å etablere en On-demand-løsning for å gi tilgang til WCAG 2.1-kompatible versjoner av Nordisk råds saksdokumenter på www.norden.org. Brukere kan her bestille web-tilgjengelige versjoner av PDF-filer etter behov.

I [Erklæring om tilgjengelighet](#) redegjør Nordisk ministerråds sekretariat for alle aspekter ved tilgjengelighet på publikasjoner, nett og videoinnhold.

Det interne nettverket

Medlemmer av det interne nettverket for implementering av funksjonshinderperspektivet i Nordisk ministerråds virksomhet og på politikkområder på tidspunktet for datainnsamling til denne statusrapporten.

- Niels Wanning, Ministerrådet for samarbeidsministrarna, MR-SAM
- Petri Suopanki, Gränshinderrådet
- Sandra Forsén, Gränshinderrådet
- Alexandra Ronkina, Nordbuk
- Tomás Orri Ragnarsson, Det arktiska samarbeidet
- Louise Svensson, Ministerrådet for arbeidsliv, MR-A
- Eeva Mielonen, Ministerrådet for social- og helsepolitikk, MR-S
- Malene Vangdrup, Ministerrådet for utdanning og forskning, MR-U
- Julia Fäldt Wahengo og Line Christmas Møller, Ministerrådet for jämställdhet, MR-JÄM
- Marianne Berger Marjanovic, Ministerrådet for kultur, MR-K
- Signe van Zundert, Ministerrådet for digitalisering, MR-DIGITAL
- Cecilia Leveaux, Ministerrådet for digitalisering, MR-DIGITAL
- Berglind Hallgrímsdóttir, Ministerrådet for hållbar utvikling, MR-VÄXT
- Kasper Paulig, Ministerrådet for lagsamarbeide, MR-LAG
- Anna-Maria Mosekilde, Nordiska samarbeidet om integrasjon av innvandrere
- Mikael Kelk og Louise Jeppesen, Ministerrådets kommunikasjonsavdeling, KOMM

Nordens velferdssenter
Box 1073, SE-101 39 Stockholm
Besøksadresse: Svenskundsvägen 11A
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordic Welfare Centre
c/o Folkhälsan
Topeliusgatan 20
FI-00250 Helsingfors
Tel: +358 20 741 08 80
info@nordicwelfare.org

Nordens
velferdssenter